MERIDIAN CRITIC No. 2 / 2015 (Volume 25)

Noi teorii şi practici în clasificarea genealogică a limbilor lumii

Dorel FÎNARU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, România

Abstract: Our study attempts to summarize the last fifty years of theories and trends regarding the genealogical classification of world languages in a few language macro-families. These new classifications have in view the correlation of linguistics data analysis with the new findings pertaining to areas such as archeology, paleoanthropology and to genetics in particular (the mitochondrial DNA).
Keywords: languages of the world, genetic linguistics, mitochondrial DNA, the origins of language, Nostratic macrofamily.

0. Diversitatea lingvistică actuală a planetei este uimitor de mare. Deşi în decursul evoluţiei limbajului uman, din motive diverse, multe limbi au dispărut, astăzi sînt înregistrate între 7 000 şi 9 000 de limbi vii. *Ethnologue. Languages of the World* (Lewis *et alii*, 2015), cea mai prestigioasă lucrare din lume consacrată clasificării limbilor vorbite în prezent, înregistrează şi clasifică, de la prima ediţie din 1951 (editor Richard S. Pittman) şi pînă azi, un număr tot mai mare de limbi: 40 (ediţia 1951), 6 809 (2000), 6 912 (2005), 6 909 (2009), 7 105 (2013), 7 106 (2014), dar coboară la un număr de 7 102 limbi vii (7 472 în total), vorbite de 7 106 865 254 de oameni – populaţia totală a planetei în 2015. În ciuda tendinţei tot mai evidente în a doua jumătate a secolului al XX-lea de reclasificare în macro-familii a limbilor lumii, *Ethnologue* are în vedere 141 de familii, cărora li se adaugă 96 de limbi izolate, 88 creole, 13 pidgins, 65 neclasificate etc.

Explicarea marii varietăţi a limbilor se face, în mod tradiţional, prin punerea în prim-plan a caracterului social al limbii: „funcţionînd numai într-o comunitate umană istoriceşte constituită, iar numărul unor astfel de comunităţi fiind foarte mare, în mod implicit, şi numărul limbilor este foarte mare, fiecare dintre comunităţi avînd, în principiu, limba sa deosebită de a celorlalte. Această diversitate a limbilor este dată, prin urmare, de comunităţile respective, care folosesc fiecare limbile ce le vin prin propria tradiţie istorică, economică, culturală

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

şi de civilizaţie, încît fiecare individ uman deprinde abilitatea de a folosi o limbă sau alta în funcţie de comunitatea în care se dezvoltă. Acest lucru este posibil deoarece prin naştere el posedă facultatea limbajului, adică aptitudinea de a folosi semne în comunicare, aptitudine care este direcţionată de mediul comunitar spre folosirea limbii care-i este proprie." (Oprea, 2008, pp. 90-91) În acelaşi timp, observa Eugeniu Coşeriu, există însă tendinţa „de a supraestima diversitatea limbilor, adică de-a considera fiecare limbă ca pe ceva închis în sine însuşi şi de a nu mai găsi nici o cale de acces de la o limbă la alta, în timp ce, în realitate fiecare limbă este, într-adevăr, un sistem istoriceşte specific, dar specific în interiorul a ceea ce este *universal* în limbaj, aşa încît fiecare limbă, după cum a văzut deja Humboldt, este o cheie pentru toate celelalte." (2009, p. 40)

1. În cele ce urmează ne propunem să ne referim doar la cîteva dintre noutăţile existente în teoriile privitoare la apariţia limbajului uman şi în cele referitoare la clasificarea genealogică a limbilor lumii. Noile clasificări, în care domină tendinţa regrupării familiilor de limbi în macrofamilii, au fost criticate, uneori virulent, în special de tradiţionalismul lingvistic ce are nostalgia repartizărilor inaugurate de metoda comparativ-istorică a secolului al XIX-lea, dar aceste noi clasificări se bazează îndeosebi pe corelarea recentelor descoperiri ale geneticii asupra ADN-ului mitocondrial cu facultatea umană înnăscută a limbajului şi, implicit, cu repartiţia genealogică a limbilor. Recenta *ipoteză a originii unice* a omului (cunoscută şi sub denumirea populară de *Out-of-Africa*), anticipată de Charles Darwin în *Originea omului şi selecţia sexuală* (1871), afirmă, pe baza amintitelor dovezi ale geneticii şi ale paleoantropologiei (antropologia fizică a speciilor arhaice) că *homo sapiens* îşi are originea doar în Africa (aşa-numita *teorie a monogenezei*). *Homo sapiens* arhaic ar fi evoluat către omul modern cu 250 000-100 000 de ani în urmă iar o parte a acestei populaţii ar fi părăsit acum 60 000 de ani continentul african şi i-ar fi înlocuit, în spaţiile noi în care a emigrat, pe *homo neanderthalensis* şi *homo erectus*.

Geneticianul italian Cavalli-Sforza[1] pleacă de la premisa că se poate stabili o corelaţie între afinităţile genetice şi afinităţile lingvistice, ceea ce ar favoriza, în primul rînd, ipoteza unei limbi originare unice. Şi el crede că omul actual ar fi apărut acum aproximativ 60 000 de ani dintr-un cuplu originar dintr-un singur loc (zona Etiopiei, în Africa), iar descendenţii au emigrat mai întîi în Orientul Apropiat, apoi s-au răspîndit în Europa şi toată Asia, pentru ca mai apoi să ajungă în Australia şi America.

2. Autorul celor mai spectaculoase (re)clasificări este, fără îndoială, americanul Joseph Greenberg, considerat cel mai important lingvist din a doua jumătate a secolului al XX-lea specializat în clasificarea limbilor lumii. Revizuirile sale taxonomice pot fi parţiale sau totale.

[1] V. cercetările sale începute prin anii '60 ai secolului trecut. Dintre volumele sale v. îndeosebi *Gènes, peuples et langues. Une histoire de la diversité humaine*, 1996.

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

Iată un exemplu din prima categorie. În 1950 Greenberg propune denumirea de *afro-asiatică* (sau *afrasiană*) care le înlocuieşte pe cea de *semito-hamitică* sau cea de *hamito-semitică*, frecvent folosite şi astăzi. Este o mare familie formată din aproximativ 240 de limbi (*Ethnologue*: 374), cea mai studiată după familia indo-europeană, şi întinsă din Africa de Nord, Africa Sahariană şi Cornul Africii pînă în Orientul Apropiat şi Orientul Mijlociu. Se vorbeşte şi în Europa, în Malta, insulă mediteraneană din sudul Siciliei.

Se ştie că glotonimele *semitic* şi *hamitic* au fost create plecîndu-se de la numele celor doi fii ai lui Noe, Sem şi Ham. Fiul lui Sem, Aram, poate fi originea numelui limbii arameene, limbă vorbită şi de Hristos. Eber, fiul lui Aram, poate fi sursa cuvîntului *ebraic*.[2] De la Cuş, unul din fiii lui Ham, provine termenul de *cuşitic*, Cuş fiind şi numele dat de vechii egipteni ţinutului Etiopiei, aflat la sud de Egipt. Limbile afro-asiatice sînt vorbite de aproximativ 400 de milioane de oameni, iar limba arabă, a cincea ca număr de vorbitori pe glob, este limbă oficială a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Cel care a propus numele de *semito-hamitică*, Friedrich Müller (*Grundriss der Sprachwissenschaft*, 1876), a vorbit de o ramură semitică şi de una hamitică, aceasta din urmă înglobînd grupurile cuşitic, berber şi egiptean, fără cel ciadic şi omotic. Joseph Greenberg, asemeni lui Marcel Cohen, respinge existenţa unei grupări de limbi hamitice, propunînd şi noua denumire de limbi *afro-asiatice*. Harold Fleming (1969, 1976)[3] a subliniat că limbile omotice trebuie să fie considerate o ramură distinctă şi nu o subramură în interiorul limbilor cuşite. Igor Diakonoff (1996) a distins diviziunea Afroasiatic A (berberă, cuşitică, semitică) de cea Afroasiatic B (ciadică şi egipteană).

Patria primitivă a limbii proto-afroasiatice a fost plasată fie în Africa (mai ales în Etiopia), fie în Asia (Peninsula Arabică, coasta occidentală a Mării Roşii), de unde s-ar fi răspîndit începînd cu 11500 î. Hr. Christopher Ehret (1995) argumentează o primă divizare a proto-afroasiaticii în proto-omotică şi proto-eritreică. Aceasta din urmă, prin divizări succesive, ar fi dus la proto-cuşitică, proto-ciadică, egipteană veche, proto-berberă şi proto-semitică.

3. Încă din 1925, în lucrarea *Metoda comparativă în lingvistica istorică*, Antoine Meillet avansa ipoteza originii comune a limbilor negro-africane.

Savantul senegalez Cheikh Anta Diop, încă de la primul său studiu, intitulat *Nations nègres et culture* (1954), susţine o idee revoluţionară, dar extrem de controversată, idee care avea să stea la baza curentului numit *afrocentrism*, privitoare la înrudirea genetică dintre egipteana faraonică şi limbile negro-africane (Diop, 1977). Autorul susţine înrudirea genetică dintre egipteana veche şi wolof, argumentînd-o printre altele prin prezenţa în wolof a pluralului în *i* ca în egipteana veche din

[2] Etimologia cuvintelor *evreu, ebraic* este considerată, mai frecvent, cuvîntul *eber* „dincolo de" = „popor de dincolo de Eufrat".

[3] V. stud. "Cushitic and Omotic", în vol. Lionel M. Bender *et alii* (ed.), *Language in Ethiopia*, Oxford University Press, Londra, 1976, pp. 34-53.

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

epoca piramidelor (2600 î. Hr.) şi prin absenţa oricăror urme de plural în *u* caracteristic limbii egiptene clasice din a XVIII-a dinastie şi de asemeni anumitor limbi africane precum bambara. Toate acestea îl fac să afirme că wolof s-a detaşat din trunchiul african în epoca piramidelor şi, cu toate că nu descinde prin filiaţie directă din egipteana veche, wolof, egipteana veche şi alte limbi africane provin dintr-o limbă mamă comună care ar putea fi numită, pe urmele deschise de L. Homburger şi Th. Obenga, *negro-africană*.[4] În măsura în care civilizaţia egipteano-nubiană reprezintă cea mai veche etapă a culturii africane, egipteana veche şi meroitica ar trebui să reprezinte pentru africani ceea ce reprezintă latina şi greaca pentru europeni.

Teoria negro-egipteană a lui Théophile Obenga (*cf.* 1993) susţine originea comună a limbilor coptă, egipteană veche şi a unor limbi negro-africane, ceea ce nega implicit existenţa unei macrofamilii afro-asiatice. Negro-egipteana (sau *egipteana neagră*) ar fi „strămoşul comun predialectal" al limbilor negro-africane, vechi sau actuale. În opinia lui Théophile Obenga în Africa există doar trei mari familii de limbi: negro-egipteană, berberă şi khoisan. Familia negro-egipteană cuprinde cinci ramuri: egipteană (egipteana veche şi copta), ciadică, cuşitică, nilo-sahariană şi nigero-kordofaniană.

Afrocentrismul lingvistic are la bază opiniile formulate majoritar de o serie de lingvişti africani, opinii care rămîn însă minoritare în lingvistica actuală a clasificării limbilor.

Problema existenţei unei familii africane subsahariene este extrem de controversată, ea fiind recunoscută de puţini lingvişti. În orice caz, chiar dacă o astfel de familie ar exista, e vorba de una foarte eterogenă, cu trăsături tipologice comune greu de stabilit.

Zona geografică în care sînt vorbite aceste limbi se află situată la sud de deşertul Sahara, în aşa-numita Africă Neagră. Sînt recunoscute, în general, trei mari familii: *nilo-sahariană, nigero-kordofaniană* (subîmpărţită în familiile *nigero-congoleză* şi *kordofaniană*) şi *khoisan*.

În privinţa trăsăturilor specifice, trebuie amintit în primul rînd faptul că unele limbi negro-africane sînt tonale, tonurile diferenţiind uneori valori morfologice. Unele limbi, în special din familia khoisan (boşimana, hotentota, sandawe, hatsa, dar şi limbi precum zulu şi xhosa, datorită contactului lingvistic)

[4] În argumentul din cartea sa intitulată *Parenté génétique de l'égyptien pharaonique et des langues négro-africaines: Processus de sémitisation*, Cheikh Anta Diop afirmă: « En effet, la présence en walaf du pluriel en i de l'égyptien de l'ancien empire et l'absence de toutes traces de pluriel en ou caractéristique de la langue classique de la XVIIIe dynastie et aussi de certaines langues africaines comme le bambara, inclinent à penser que le walaf s'est détaché du tronc commun africain à l'époque des pyramides; d'autres faits morphologiques exposés ci-dessous ainsi que les données lexicales viennent appuyer ces vues; les termes égyptiens du vocabulaire comparé dans cet ouvrage portent leur âge sous forme de référence à la plus ancienne attestation de terme égyptien comparé au terme walaf. Les traces indiscutables, d'un genre désinentiel, démontrent la faillite des théories antérieures relatives aux critères absolus de classification. »

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

folosesc clicurile cu valoare fonologică. Acestea sînt sunete consonantice (dentale, laterale, bilaterale, alveolare şi palatale) produse cu ajutorul limbii sau al buzelor, fără ajutorul plămînilor. Aceste sunete paralingvistice, utilizate pretutindeni pe glob, pot servi, de pildă, la îndemnarea cailor, pentru a semnala o greşeală, pentru a indica o stare de iritaţie, enervare sau neplăcere etc. Clicurile capătă însă valoare de fonem numai în limbile africane.

4. Joseph Greenberg nu se limitează la reclasificarea limbilor afro-asiatice, negro-africane, indo-pacifice sau amerindiene. El argumentează şi existenţa unei macrofamilii numite *eurasiatică*, idee susţinută, printre alţii, şi de Merritt Ruhlen, Allan Bomhard sau John Bengtson. Cu toţii sînt adepţii, în esenţă, ai tezei monogenezei şi, implicit, ai tezei unei limbi-mamă unice apărute în proto-istoria fiinţei umane în estul Africii.

În lucrarea "The languages of Africa" din 1963, Joseph Greenberg afirmă că în clasificarea limbilor trebuie avute în vedere cîteva principii:

a. nu trebuie comparate decît elementele care sînt asemănătoare atît prin formă cît şi prin sens;
b. pentru a proba înrudirea genetică a limbilor trebuie aduse doar argumente lingvistice, nu şi argumente etnologice sau istorice;
c. comparaţiile trebuie să aibă la bază un mare număr de limbi şi doar cîteva cuvinte, asemănările cercetate fiind atît lexicale, cît şi morfologice.

Lingvistul american Merritt Ruhlen, discipol al lui Greenberg, propune în volumul *The Origin of language: Tracing the Evolution of the Mother Tongue* (1994, fr. 1996) o structură genealogică stratificată a populaţiilor umane şi, implicit, a limbilor vorbite de aceste populaţii:

- stratul 1: *proto-sapiens*;
- stratul 2: *khoisan, pigmei, congo-saharieni, non-africani*;
- stratul 3 (al non-africanilor): *indo-pacifici (şi australieni), eurasieni*;
- stratul 4 (al eurasienilor): *austrici, dene-caucazieni, eurasiamericani*;
- stratul 5 (al eurasiamericanilor): *afro-asiatici, dravidieni, kartvelieni, eurasiatici, amerindieni*;
- stratul 6 (al eurasiaticilor): *indo-hitiţi, uralieni, altaici, ciukoto-kamceatkieni, eskimo-aleuţi*;
- stratul 7 (ramura indo-hitită): *anatolieni, non-anatolieni (indo-europeni)*.

În volumul menţionat, care a născut polemici aprinse nu doar printre lingvişti, Merritt Ruhlen reconstituie cîteva rădăcini lexicale pe care le consideră că au aparţinut limbii-mamă a umanităţii, limbii primordiale unice. Printre acestea: **kuna* „femeie", **mako* „copil", **(m)ama, (n)ana* „mamă", **mano* „bărbat", **tik* „unu" (cifra), dar şi „deget", **pal* „doi", **puti* „vulvă", **aq'wa* „apă", **kuan* „cîine", **tika* „pămînt".

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

Merritt Ruhlen mai observă că, potrivit *scenariului cultural*, limbajul uman nu e decît un artefact cultural – asemeni obiectelor de tăiat, veşmintelor sau posturilor de televiziune – un artefact cultural care e posibil să se fi dezvoltat recent, adică în cursul ultimei sute de mii de ani. Dimpotrivă, *scenariul biologic* al originii limbajului vede apariţia acestuia ca punct culminant al unei foarte lungi perioade de dezvoltare evolutivă, datînd probabil din vremea strămoşilor noştri hominizi. Conform acestui scenariu biologic limbile umane vorbite acum o sută de mii de ani se aflau deja într-un stadiu avansat de evoluţie, comparabil calitativ cu cel al limbilor actuale. Strămoşii omului, *homo habilis* şi *homo erectus*, posedau probabil forme de limbaj mai puţin dezvoltate, intermediare între sistemele de comunicare rudimentară, apropiată celei a cimpanzeului şi limbile umane actuale. E greu să ne imaginăm cu ce ar fi putut semăna aceste forme intermediare şi e imposibil să asociem un stadiu oarecare – aşa ipotetic cum este – unui strămoş cunoscut al omului (v. Ruhlen, 1996, p. 12 ş. u.).

Merritt Ruhlen crede că protolimba originară a apărut într-o perioadă ce ar putea fi plasată cu 30 000-60 000 de ani în urmă. Din această limbă-mamă s-au născut mai apoi toate marile familii de limbi. Primele cuvinte pe care primii vorbitori le-au pronunţat se regăsesc, după părerea lui Ruhlen, în 32 de familii de limbi şi protolimbi. Numeroasele critici aduse teoriei sale au vizat îndoiala că sunetele produse de om (mai exact că anumiţi semnificanţi) au capacitatea de a se menţine neschimbate timp de zeci de mii de ani sau îndoiala că exemplele date nu aparţin mai degrabă hazardului. Dar meritul lui Merritt Ruhlen rămîne incontestabil dacă acceptăm teoria monogenezei. Teoria care a devenit dominantă în ultimele decenii printre geneticieni şi lingvişti este aceea că facultatea limbajului a început să se înscrie în codul genetic al omului cu aproximativ 2,2 milioane de ani în urmă (perioada lui *homo habilis*, făuritorul de unelte). Această facultate avea să se concretizeze în primele forme de vorbire abia în urmă cu 60 000 – 80 000 de ani în timpul lui *homo erectus* sau chiar mai tîrziu, în vremea lui *homo sapiens sapiens*. Vorbirea ar fi apărut într-o primă comunitate umană, alcătuită doar din cîteva mii de oameni, undeva în zona Africii de est sau a Orientului Apropiat, iar apoi, prin dispersiunea lor, limba mamă a început să se transforme în alte limbi vorbite în alte părţi ale lumii.

Teoria poligenezei (apariţia lui *homo sapiens* aproape concomitent în mai multe părţi ale planetei) duce şi către o teorie diferită, cea a poligenezei limbajului şi a limbilor.

5. Studiile lui Greenberg (2000) şi Ruhlen (1987, 1992) revoluţionează clasificarea tradiţională a limbilor din perspectivă genealogică, restrîngînd numărul familiilor lingvistice la 12 macro-familii:

1. Khoisan (48 de limbi vorbite în Africa australă)

2. Nigero-kordofaniană (în Africa)

2.1. Kordofaniană (32 de limbi în Sudan)

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

2.2. Nigero-congoleză (peste 1000 de limbi la sud de ecuator şi în Africa de Vest)

3. Nilo-sahariană (aproximativ 145 de limbi vorbite la sud de familia afro-asiatică)

4. Australiană (aproximativ 300 de limbi în Australia)

5. Indo-pacifică (aproximativ 700 de limbi, Papua-Noua Guinee, Insulele Solomon şi Andaman)

6. Austrică

6.1. Austro-asiatică (peste 150 de limbi în Asia de Sud-Est)

6.2. Miao-yao (4 limbi în Asia de Sud-Est)

6.3. Daic (aproximativ 50 de limbi în China, Laos şi Thailanda)

6.4. Austroneziană (aproximativ 1000 de limbi în Asia de Sud-Est şi Oceania)

7. Dene-caucaziană

7.1. Bască (1 limbă, Spania şi Franţa)

7.2. Caucaziană de nord (38 de limbi în Caucaz)

7.3. Burușaski (1 limbă în India şi Pakistan)

7.4. Nihali (1 limbă în centrul Indiei)

7.5. Chino-tibetană (peste 300 de limbi în Asia Centrală şi de Sud-Est)

7.6. Eniseică (1 limbă în Rusia)

7.7. Na-dene (34 de limbi în SUA şi Canada)

8. Afro-asiatică (241 de limbi în Africa de Nord, Orientul Apropiat şi Orientul Mijlociu)

9. Kartveliană (4 limbi în Caucaz, Turcia şi Iran)

10. Dravidiană (28 de limbi în sudul Indiei)

11. Eurasiatică

11.1. Indo-europeană (aproximativ 150 de limbi în Asia şi Europa)

11.2. Uralo-yukaghiră (24 de limbi în Rusia, Ungaria, Finlanda, Estonia)

11.3. Altaică (63 de limbi în Asia şi Asia Mică)

11.4. Coreano-japonezo-ainu (4 limbi)

11.5. Ghiliak (1 limbă, gurile Amurului, insula Sahalin)

11.6. Ciukoto-kamceatkiană (5 limbi în Siberia de Nord-Est)

11.7. Eskimo-aleută (9 limbi în Canada, SUA, Groenlanda, Nord-Estul Rusiei)

12. Amerindiană (583 de limbi în America de Nord, Centrală şi de Sud)

6. Reclasificările cumulative de tip *macro-* sînt duse şi mai departe. Astăzi, existenţa macro-familiilor e văzută ca fiind rezultatul unei origini comune extrem de vechi, de ordinul a zeci de mii de ani, argumentele implicînd, după cum am văzut, ştiinţe precum arheologia, genetica şi lingvistica. Dar ideea nu e aşa de nouă cum pare. Lingvistul danez Holger Pedersen, într-un articol despre fonologia limbii turce, publicat în 1903, şi mai apoi ruşii Aaron Dolgopolschi şi Vladislav Ilici-Svitici

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

au propus regruparea marii familii indo-europene cu alte familii de limbi sub numele de *nostratică* (< lat. *nostras*). Nostratica e o ipotetică limbă comună, vorbită în urmă cu 17-18 000 de ani. Dolgopolschi identifică aproximativ 1900 de rădăcini nostratice comune, Svitici – 607, iar A. Bomhard şi J.C. Kerns (1994) identifică 601 rădăcini nostratice în limbile vechi indo-europene. Această macrofamilie ar cuprinde, în opinia ultimilor doi autori amintiţi (1994, p. 36), 11 familii de limbi: 1. indo-europeană; 2. kartveliană; 3. afro-asiatică; 4. uralico-yukaghiră; 5. elamo-dravidiană; 6. altaică; 7. sumeriană; 8. ciukoto-kamciatkiană; 9. gilyak; 10. eschimo-aleută; 11. etruscă.

Allan R. Bomhard (2008) aprofundează cercetările referitoare la protonostratică printr-un studiu comparativ al fonologiei, morfologiei şi vocabularului. Plecînd de la teoria nostratică, Mihai Vinereanu elaborează *Dicţionarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, avansînd o teorie hazardată, după care limba română nu ar fi de origine latină, ci ar avea o „origine traco-dacă cu influenţă latină, slavă şi de altă natură" (2009, p. 11). Aproximativ 58% din cuvintele acestui dicţionar reprezintă fondul prelatin sau traco-dac al limbii române. Autorul consideră că aceste elemente lexicale ar proveni din proto-indo-europeană (PIE) prin traco-dacă.[5]

7. O altă problemă care continuă să rămînă controversată este cea a patriei primitive a indo-europenilor: nord-vestul Indiei sau Iran, stepa nord-pontică (ipoteza Kurgan[6]). În ultimul timp, cei mai mulţi adepţi îi are aceasta din urmă, care susţine că între jumătatea mileniului IV î. Hr. şi mileniul III î. Hr. o populaţie indo-europeană primitivă (căreia i se atribuie domesticirea calului şi inventarea carului primitiv) dintr-o regiune situată între fluviile Nipru şi Volga s-a răspîndit în întreaga regiune din nordul mărilor Neagră şi Caspică şi apoi în valuri succesive în numeroase zone din Eurasia.

O ipoteză şi mai nouă plasează această zonă în Anatolia (Turcia de astăzi), unde limbile indo-europene ar fi apărut în urmă cu 8 000-9 500 de ani odată cu transformarea triburilor de vînători-culegători în popoare de agricultori şi apoi prin răspîndirea lor în căutarea de noi terenuri agricole.[7]

---

[5] V. şi Mihai Vinereanu, *Nostratic Roots in Romanian Language/Rădăcini nostratice în limba română*, 2010.

[6] Cuvîntul de origine turcică *kurgan* (rom. *gorgan*) înseamnă *tumul*, adică o ridicătură de pămînt şi pietre deasupra unui mormînt.

[7] V. şi Marija Gimbutas ("The Biginning of the Bronze Age in Europe and the Indo-Europeans: 3500-2500", în *Journal of Indo-European Studies*, vol. 1, 1973, p. 163), care plasează patria primitivă în stepele Rusiei; lingviştii georgieni T.V. Gamkrelidze şi V.V. Ivanov plasează această zonă în apropierea platoului Armeniei ("The Migrations of Tribes Speaking Indo-European Dialects from their Original Homeland in the Near East to their Historical Habitations in Eurasia", în *Journal of Indo-European Studies*, vol. 13, 1985, p. 49); v. şi Igor M. Diakonov ("On the Original Home of the Speakers of Indo-European", *Journal of Indo-European Studies*, vol. 13, 1985, p. 92).

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

Bibliografie

Bomhard, Allan R., 2008, *Reconstructing Proto-Nostratic: Comparative Phonology, Morphology, and Vocabulary*, vol. 1-2, Leiden, Brill.

Bomhard, Allan R.; Kerns, John C., 1994, *The Nostratic macrofamily*. A study in distant linguistic relationship, Berlin-New York, Walter de Gruyter & Co.

Campbell, Lyle; Mixco, Mauricio J., 2007, *A Glossary of Historical Linguistics*, University of Utah Press/Edinburgh University Press.

Campbell, Lyle, 2004, *Historical Linguistics: An Introduction*, Edinburgh-Cambridge MA, Edinburgh University Press/MIT Press.

Campbell, Lyle; Poser, William J., 2008, *Language Classification: History and Method*, Cambridge, Cambridge University Press.

Cavalli-Sforza, Luigi Luca, 1996, *Gènes, peoples et langues. Une histoire de la diversité humaine*, Paris, Éditions Odile Jacob.

Cavalli-Sforza, Luigi Luca; Menozzi, Paolo; Piazza, Alberto, 1994, *The History and Geography of Human Genes*, Princeton University Press.

Coşeriu, Eugeniu, 2009, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*, Antologie, argument, note, bibliografie şi indici de Dorel Fînaru, Iaşi, Editura Universităţii „Al.I. Cuza".

Diop, Cheikh Anta, 1977, *Parenté génétique de l'égyptien pharaonique et des langues négro-africaines : Processus de sémitisation*, Dakar/Abidjan, Nouvelles Éditions Africaines, Institut fondamental d'Afrique noire.

Dolgopolschi, Aaron B., 1999, *The Nostratic Macro-Family and Linguistic Palaeontology*, Cambridge, Berkeley, Cambridge University Press.

Ehret Christopher, 1995, *Reconstructing Proto-Afroasiatic (Proto-Afrasian). Vowels, Tone, Consonants, and Vocabulary*, University of California Press.

Greenberg, Joseph H., 2005, *Genetic Linguistics. Essays on Theory and Method*, Oxford, Oxford University Press.

Greenberg, Joseph H., 2000, *Indo-European and Its Closest Relatives. The Eurasiatic Language Family*, vol. I. *Grammar*, Stanford, Stanford University Press.

Greenberg, Joseph H., 1963, "The Languages of Africa", în *International Journal of American Linguistics*, 29, 1, part 2; ediţia a II-a, revizuită şi adăugită, a fost publicată în volum separat în 1966 (Indiana University, Bloomington).

Lewis, Paul M.; Simons, Gary F.; Fennig, Charles D. (editori), 2015, *Ethnologue: Languages of the World*, Eighteenth edition, SIL International, Dallas, Texas. Versiunea online: http://www.ethnologue.com/16.

Obenga, Théophile, 1993, *Origine commune de l'égyptien ancien, du copte et des langues négro-africaines modernes – Introduction à la linguistique historique africaine*, Paris, L'Harmattan.

Oprea, Ioan, 2008, *Comunicare culturală şi comunicare lingvistică în spaţiul european*, Iaşi, Institutul European.

Pedersen, Holger, 1931, *Linguistic Science in the Nineteenth Century. Methods and Results*, Cambridge (Mass.), Harvard University Press.

Pedersen, Holger, 1903, "Türkische Lautgesetze", în rev. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländisch* (ZDMG), vol. 57, pp. 535-561.

Ruhlen, Merritt, 1987[1] 1991[2], *A Guide to the World's Languages*, vol. 1: *Classification*, Stanford, California, Stanford University Press.

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)

Ruhlen, Merritt, 1992, "An Overview of Genetic Classification", în vol. John A. Hawkins, Gell-Mann Murray (ed.), *The Evolution of Human Languages*, Addison-Wesley, Reading, MA, 1992, pp. 159-189.

Ruhlen, Merritt, 1996, *L'origine des langues: sur les traces de la langue mère*, Belin, Paris (Titlul original: *The Origin of Language: Tracing the Evolution of the Mother Tongue*, John Wiley&Sons, New York, 1994).

Vinereanu, Mihai, 2009, *Dicționar etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex S.R.L.

Vinereanu, Mihai, 2010, *Nostratic Roots in Romanian Language/Rădăcini nostratice în limba română*, Bucureşti, Editura Alcor Edimpex S.R.L.

BDD-A21064 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:34 UTC)